

RAFAEL WARDI: MAALAUUS ALKAA SIITÄ MIHIN PUHE PÄÄTTYY

Rafael Wardi tunnetaan ennen kaikkea paljon julkisuutta ja arvostusta saaneena kuvataiteilijana. Taideterapian alueella tapahtunut toiminta on määrältään ollut hänen elämäntyönsä sivujuonne, mutta merkitykseltään painava. Tämän taiderapian pioneeritoimintansa hän on muistanut mainita silloinkin, kun hän on puhtaasti taiteilijana ollut haastateltavana tai muun huomion kohteena. Taiteilijan luonteelle ominaisella nöyryydellään hän on pitäytynyt kuitenkin korostamasta työnsä terapeutista merkitystä.

Wardi syntyi runsaat kuusi vuosikymmentä sitten -1928 - Helsingissä Lauttasaaressa perheeseen, jossa jo oli nelivuotias poika ja kaksivuotias tytär. Äidin puolella oli suvussa - äidinisä muunmuassa -Liettuan juutalaisia hopeaseppiä. Venäläisjuutalainen kauppiasisä kuoli tapaturman jälkiseurauksiin Rafaelin ollessa vasta viisivuotias. Isän kuoleman jälkeen perheen taloudellinen tila heikkeni suuresti pakottaen lapset jo varhain ansiotyöhön. Äiti piti osto- ja myyntiliikettä ja ompeli. Rafael Wardin äidinisä muodostui varsinkin isän kuoleman jälkeen tärkeäksi. Hänelle - samaten äidille - juutalaisten rituaalit olivat tärkeät luoden kodin uskonnollisen ilmapiirin.

Rohkeita värejä, herkkiä värejä, lämpimiä värejä, paljon tunnetta

Piirtäminen oli jo muutaman vuoden ikäisestä tullut tavaksi. Edelleenkin asumispaikkana oleva Lauttasaari, sitä ympäröivä meri ja muu luonto, ihmiset, veneet ja tervantuoksu, ovat vielä Rafael Wardin taiteellisen luomisen virikkeenä.

Rafael Wardi aloitti 17-vuotiaana sukunsa perinteiden mukaisesti hopeasepän linjalla Taideteollisessa keskuskoulussa, mutta huomasi pian taidemaalarin ammatin kiinnostavan enemmän. Näihin aikoihin paljon sairastellut äiti kuoli.

Elämän murrosvaiheista huolimatta taiteilijan uralle antautuminen varmistui. Opintomatalla Tukholmassa 1946 van Gogh -näyttelyssä vaikuttivat Wardiin voimakkaasti van Goghin käytämät värimassat ja runsas keltainen väri. Samana vuonna hän aloitti opinnot Suomen Taideakatemian koulussa, mutta ei mieltynyt opettajiensa suosimaan perinteiseen tyyliin ja tummasävyiseen väriskaalaan, vaan siirtyi Vapaaseen Taidekouluun, missä opettajien suosimat puhtaat kirkkaat värit ja kansainvälinen modernismi herättivät hänessä vastakaikua.

Rafael Wardin osallistuttua ensimmäisen kerran vuonna 1947 satama- ja varastoiheisilla töillään nuorten näyttelyyn kiinnitettiin huomiota hänen herkkään värinäkemykseensä. Hän on abstraktisen taiteemme uranuurtajia. Sitten hänen taiteellista ilmaisuaan on luonnehdittu mm. termeillä "kansainvälinen informalismi", "ekspressionismi" ja "pointillismi". Itse hän ei ole halunnut sitoutua dogmeihin. Hän on ennen kaikkea väri- taiteilija, koloristi.

Rafael Wardi on saanut kosolti menestystä ja tunnustusta. Hän on töillään osallistunut lukuisiin näyttelyihin kotimaassa ja ulkomailla, saanut valtion taidepalkintoja ja muita tunnustuksia, joista kenties merkittävin on vuonna 1984 Vuoden

taiteilijaksi valitseminen. Samana vuonna hänet valittiin myös Suomen Taideterapiayhdistys ry:n kunniajäseneksi.

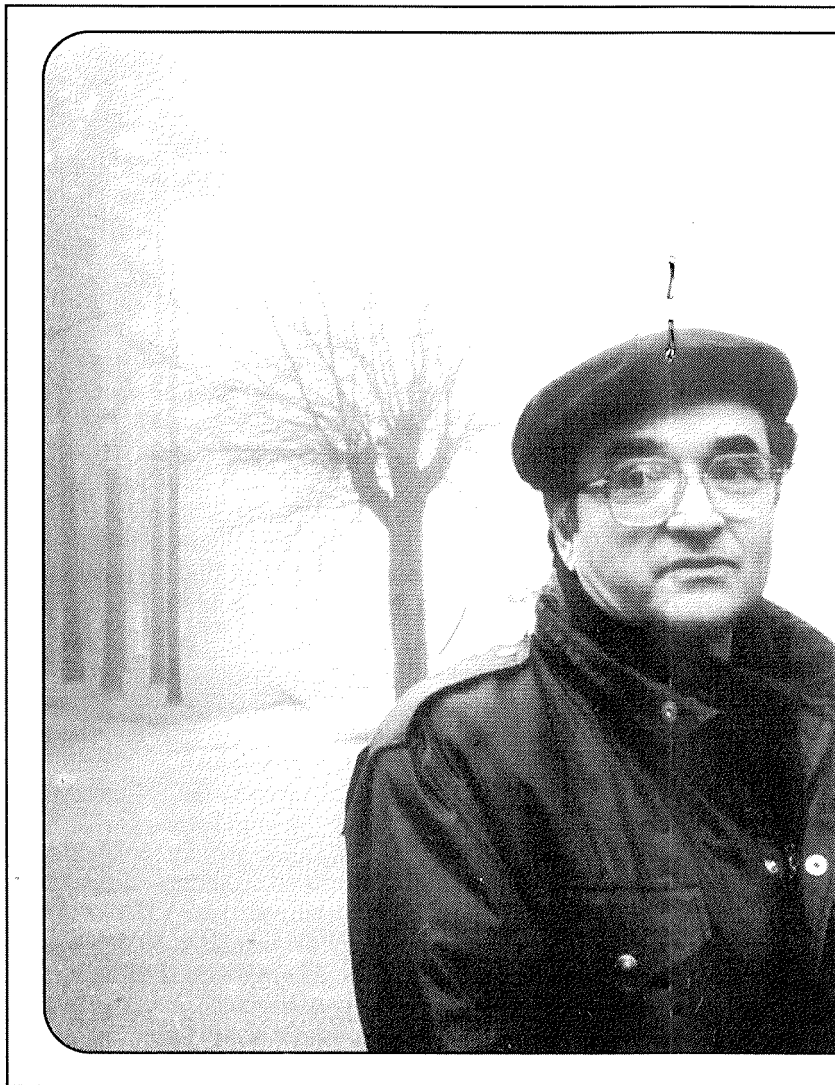
Wardi on useissa yhteyksissä eritelty suhdettaan taiteeseen ja elämään yleensä mm. tähdentämällä naisen (äidin, siskon, tyttären) ja lapsen merkitystä taiteellisen luomisensa aiheena ja inspiraatiolähteenä, kuten ihmistä yleensäkin. "Nainen edustaa lämpöä ... nainen voi olla meri, tuuli, tuulessa vipattava purje... ihmisen läheisyys on tärkeä... tarve elää fyysisesti ... tarve tuntea iholla ...".

Wardin taideterapiakerhossa haettiin yhteyttä terveisiin puoliin

Rafael Wardin toiminta psykiatristen potilaiden taideterapiakerhon ohjaajana Nikkilän sairaalassa käynnistyi vuonna 1960 jatkuen kolmattakymmentä vuotta. Hän oli saanut alkusysäyksen työleen Kellokosken sairaalassa taiteen hoidollisiin mahdollisuuksiin uskovilta taiteilijatuttavilta ja silloiselta ylilääkäriltä.

Nikkilässä oli jo pitkään kerätty talteen potilaiden kuvailmaisun tuotteita ja muita heidän spontaanin toiminta- ja luomistarpeensa ilmentymiä, mutta varsinaista ohjattua terapiatoimintaa tällä alueella kaivattiin. "Maaperä" oli Nikkilässä suotuista, mutta taloudelliset resurssit niukat. Viikottain kolme tuntia kerrallaan toimineessa kerhossa oli mukana henkilökunnan edustaja - useimmiten psykiatrian erikoissairaanhoidtaja - ja osallistuvia potilaita 15-20.

Nikkilän tilastot vuodelta 1978 kertovat erilaisia harrastajaryhmiä ja kerhoja olleen 62 erilaista, joihin osallistui yhteensä 700 henkeä; kuvataiteen harrastajia oli 238 ja musiikkitoimintaan osallistui 117. Vasta kyseisenä vuonna saatiin ensimmäinen määräraha kuvataide- ja musiikki-terapian välinehankintaan!

Taiteilija Rafael Wardin työ taideterapeuttina perustuu ajatukseen kohdata potilaita

Rafael Wardi totesi sosiaalisia vaikeuksia ja elämän pelkoa omaavien potilaiden piirtäessään vapautuvan ja pääsevän piirustustensa kautta myös vuorovaikutukseen, keskusteluun toistensa kanssa. Hän ei tuntenut niinkään olevansa sairaiden kanssa tekemisissä kuin kohtaavansa potilaat heissä säilyneitten terveiden puolien tasolla. Vuosikausiakin puhumatta olleet potilaat saattoivat piirroksillaan saada yhteyden ulkomaailmaan.

Rafael Wardi kokee työnsä Nikkilässä antaneen paljon hänelle itselleen ihmisenä ja oman elämänsä ymmärtämiselle. Eristetyn ja syrjityn tun-

ustuu ajatukseen kohdata potilaat heidän terveiden puolien varassa. (Kuva: Antti

ne ei varsinkaan sotavuosina ollut hänelle vieras, eivät liioin varhaiset kipeät menetykset.

Hän pyrki taideterapiakerhossa välttämään opettajan roolia. Potilaiden tuli tehdä jotakin itselleen tyydytystä tuottavaa ja oivaltaa piirtämisen mielekkyys sekä tarkoitus. Rafael Wardi on todennut pienten lasten spontaanista maalaamisesta ilman mitään tekniikkaa:

“He ovat todellisia taiteilijoita, kunnes (erään asiantuntijan mukaan) yhdentoista vuoden ikäisinä lapsille opetetaan, miten pitää tehdä ja toimia ja miten pitää ajatella ... tämä tappaa synnyntäisen ilon!”

Julkisuutta taideterapialle

Nikkilän potilaiden piirroksia ja maalauksia - niin museoon aikanaan kerättyjä kuin taideterapiakerhon potilaiden töitä - on Rafael Wardin aikana ollut paljon näytteillä pääkaupunkiseudun ulkopuolellakin. Niin lehdistö kuin televisio ovat olleet kiinnostuneita niistä. Rafael Wardia itseäänkin on näissä yhteyksissä moneen otteeseen haastateltu.

Näyttelyitä ja taideterapian muuta esittelyä on ollut mm. vuonna 1964 Helsingin Taidehuoneessa, 1965 Hämeenlinnan taidemuseossa, 1971 Kluuvin galleriassa Helsingissä, 1971 Helsingin Taidehallissa “Luova poikkeavuus” -näyttelyssä, 1973 Tampereen Taidemuseossa “Sairaana salattu maailma” -näyttely, 1975 Amos Anderssonin museossa Helsingissä “Piilotajunnan kuvakieli” -näyttely, 1977 Karhulan kirjastossa ja samana vuonna Pohjoismaisessa taideterapiakonferenssissa Hanasaarella.

Rafael Wardi on paljon pohtinut - ja julkisen huomion kohteena joutunut pohtimaan - omien töittensä syntymekanismeja ja mitä hän töillään pyrkii “sanomaan”. Taideterapiaakin ajatellen on mielenkiintonsa hänen pyrkimyksellään “piirtää niin nopeasti, ettei tietoinen kontrolli pääse häiritsemään”. Hän tosin “filosofoi” hyvin sanoilla, mutta kommunikoi niillä kuitenkin työläämmiin kuin kuvillaan eli hänen omilla sanoillaan: “Maalaus alkaa siitä, mihin puhe päättyy”.

Kalevi Seppälä

Lähteitä:

Rafael Wardin tyttären Elisa Wardin kokoamat leikekirjat

Rafael Wardi, Vuoden Taiteilija 1984, Helsingin Taidehallin näyttelyluettelo 1984

Rafael Wardi, Maalauksia 1980-luvulta, Saara Hildénin taidemuseo 15.6.-30.9.1990, Saara Hildénin taidemuseon julkaisuja 41

Rafael Wardin haastattelu 28.8.1992